

ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ҚЫЗДАР ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЖЕНСКИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
KAZAKH NATIONAL WOMEN'S TEACHER TRAINING UNIVERSITY

ӨНЕР ЖӘНЕ МЕНЕДЖМЕНТ ИНСТИТУТЫ
ИНСТИТУТ ИСКУССТВА И МЕНЕДЖМЕНТА
INSTITUTE OF ART AND MANAGEMENT

**«ҚАЗАҚСТАН: ЖАҢАНДЫҚ ЦИФРЛЫҚ ҮРДІСТЕР ЖӘНЕ
ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕ»**

атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 12 желтоқсан 2020 жыл

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции

**«КАЗАХСТАН: ГЛОБАЛЬНЫЕ ЦИФРОВЫЕ ПРОЦЕССЫ И
МИРОВОЙ ОПЫТ»**

Алматы, Казахстан, 12 декабря 2020 года

MATERIALS

International Scientific and Practical Conference

**«KAZAKHSTAN: GLOBAL DIGITAL PROCESSES AND
WORLD EXPERIENCE»**

Almaty, Kazakhstan, December 12, 2020

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ҚЫЗДАР ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЖЕНСКИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
KAZAKH NATIONAL WOMEN'S TEACHER TRAINING UNIVERSITY

ӨНЕР ЖӘНЕ МЕНЕДЖМЕНТ ИНСТИТУТЫ
ИНСТИТУТ ИСКУССТВА И МЕНЕДЖМЕНТА
INSTITUTE OF ART AND MANAGEMENT

**«ҚАЗАҚСТАН: ЖАҢАНДЫҚ ЦИФРЛЫҚ ҮРДІСТЕР ЖӘНЕ
ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕ»**

атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 12 желтоқсан 2020 жыл

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции

**«КАЗАХСТАН: ГЛОБАЛЬНЫЕ ЦИФРОВЫЕ ПРОЦЕССЫ И
МИРОВОЙ ОПЫТ»**

Алматы, Казахстан, 12 декабря 2020 года

MATERIALS

International Scientific and Practical Conference

**«KAZAKHSTAN: GLOBAL DIGITAL PROCESSES AND
WORLD EXPERIENCE»**

Almaty, Kazakhstan, December 12, 2020

ӘОЖ 004
КБЖ 32.973
Қ18

Редакционная коллегия:

Бильдебаева А.Б., Ыбышова С.Т., Кожабекова А.Д., Умбеталиева А.Д.,
Сихимбаева Б.Н., Оспанбек Т.К.

Қ18

«ҚАЗАҚСТАН: ЖАҢАНДЫҚ ЦИФРЛЫҚ ҮРДІСТЕР ЖӘНЕ ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕ» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция **материалдары**. 12 желтоқсан 2020 ж. – Алматы, 2020. – 331 бет

Жинаққа «Қазақстан: жаһандық цифрлық үрдістер және әлемдік тәжірибе» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға ұсынылған мақалалар енгізілген. Конференцияға материалдар келесі бағыттар бойынша жинақталды: «Цифрлық ортаны дамыту жағдайындағы басқарудың өзекті мәселелері: заманауи көзқарас, инновациялық белсенділік және жас зерттеушілердің ғылыми басымдықтары», «Цифрлық экономика жағдайында бухгалтерлік есеп және аудитті модернизациялау», «Цифрлық трансформация жағдайындағы заң және құқық», «Цифрландыру жағдайында адами капитал сапасын дамыту жолдары»

ISBN 978-601-346-067-3

© Казахский национальный женский педагогический университет, 2020
Коллектив авторов, 2020
кафедра «Менеджмент и основы права»

- создание программы для детей школьного возраста по развитию IT-инженерных услуг;
- создание специальных институтов робототехники;
- оснащение цифровыми технологиями, которые помогут повысить производительность, планировать и прогнозировать производство;
- предотвращение кибербезопасности.

В настоящее время большая часть производства в Казахстане относится к третьей технологической структуре, на которую приходится около 65% общего объема производства четвертой технологической единицы, от 30 до 35%, а пятой технологической структуры составляет всего 1%. В нем также говорится, что 60% инвестиций направлены на производство четвертого технологического блока.

Список использованной литературы:

1. Щакин С. А. Авторизация региона с конкурентными преимуществами // Регионализация. - 2003. - № 3 - с. 127-131.
2. Демесинов Т., Анализ методик оценки конкурентоспособности предприятия, Высшая школа Казахстана, №1 / 2007, Б. 264-267,
3. Арзикулова Р.К. Методическая оценка неконкурентных дисциплин // Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 75-летию КазНУ. Аль-Фараби. «Конкурентоспособность экономики Казахстана: беспилотная модернизация национальной экономики и развитие корпоративных структур». - Алматы, 2008. - №2. - С. 176-182.
4. Артыкбаев Н.Ж. О нескольких способностях национальной экономики // Вестник КазНУ им. Аль-Фараби. - Алматы, 2004. - №5 (45). - 0,3 п.п.

DIGITAL ENTERPRISE MANAGEMENT DURING THE COVID-19 PERIOD

Әбділ Әсел Мұратқызы

Қазақстан, Алматы қаласы, Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті,
ЭЖБЖМ, «Менеджмент» кафедрасының оқытушысы
E-mail: managerabdil@gmail.com

Ержанова Әйгерім Мұратқызы

Қазақстан, Алматы қаласы, Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті,
ЭЖБЖМ, «Менеджмент» кафедрасының оқытушысы
E-mail: yerzhanova.aigerim@kaznu.kz

Covid-19 жағдайында кәсіпорындарды цифрлық басқару

Аңдатпа

Жаһандық ауқымда орын алған COVID-19 пандемиясы Қазақстанды да айналып өтпеді. «Covid-19 жағдайында кәсіпорындарды басқару» тақырыбы өзектілікке ие деп білеміз. Себебі ел экономикасының басты шаруашылық жүргізуші субъектісі болып табылатын кәсіпорындардың пандемияға дейінгі жағдайын қалпына келтіріп, экономикалық өсуді тұрақтандыру үшін тиімді шаралар қабылдауды талап етеді. Жобаның мақсаты – Қазақстанның пандемияға дейінгі және кейінгі экономикалық көрсеткіштеріне талдау жасай отырып, орын алған жағдайдың салдарларын шешу мақсатында кәсіпорындарды басқарудың сандық тәсілдері бойынша бірқатар ұсыныстарымызды ұсыну болып табылады.

Түйін сөздер: Covid-19, әлемдік дағдарыс, кәсіпорынды басқару

Цифровое управление предприятиями в период Covid-19

Аннотация

Мировая пандемия Covid-19 оказала влияния и на экономику Казахстана. Мы считаем, что выбранная нами тема «Управление предприятиями в условиях Covid-19» имеет актуальность. Так как предприятия, являющиеся главным хозяйствующим субъектом экономики страны, требуют принятия эффективных мер для восстановления до-пандемического положения и стабилизации экономического роста. Целью проекта является предоставление ряда рекомендаций по инновационным подходам к управлению предприятиями с целью решения последствий сложившейся ситуации с анализом экономических показателей Казахстана до и после пандемии.

Ключевые слова: Covid-19, мировой кризис, управление предприятием

Annotation

The global Covid-19 pandemic has also affected the economy of Kazakhstan. We believe that the topic we have chosen, "Managing enterprises in the context of Covid-19", is relevant. Since enterprises, which are the main economic entity of the country, require effective measures to restore the pre-pandemic situation and stabilize economic growth. The project aims to provide a set of recommendations on innovative approaches to enterprise management in order to address the consequences of the current situation with the analysis of Kazakhstan's economic indicators before and after the pandemic.

Key words: Covid-19, global crisis, enterprise management

COVID-19 ЖАҒДАЙЫНДА КӘСІПОРЫНДАРДЫ ЦИФРЛЫҚ БАСҚАРУ

COVID-19 пандемиясы әлемдік экономиканың бұрыннан келе жатқан даму перспективаларына айтарлықтай соққы берді. Денсаулық сақтау дағдарысы, экономикалық белсенділіктің күрт төмендеуі және әлемдік қаржы нарықтарының тұрақсыздығы дамып келе жатқан нарық пен дамушы елдерді қолайсыз жағдайға душар етті. Жаңа індет әлем елдерінен ұлттық денсаулық сақтау салаларының мүмкіндіктерін кеңейту және аурудың таралуын, сондай-ақ олардың тұтынуға әсерін болдырмауға бағытталған шаралардың экономикалық салдарын жеңілдету үшін жедел шаралар қабылдауды талап етпей қоймады. ХВҚ бағалауы бойынша 2020 жылы әлемдік экономикалық өсім -3% - ға дейін төмендейді [1].

Әлемдік пандемия Қазақстан экономикасына да өз әсерін тигізбей қоймады. Атап айтқанда, сыртқы сауда айтарлықтай зардап шекті, денсаулық сақтау жүйесіндегі жетіспейтін тұстары анықталды, тұтыну және инвестициялар деңгейі күрт төмендеп кетті. Дағдарыс экономикалық өсудің негізгі факторларына, оның ішінде еңбек мұнай мен пайдалы қазбалар экспортына, қызмет көрсету саласына әсер етеді. Өндіріс пен экспортты әртараптандырудың салыстырмалы түрде төмен деңгейі, бірқатар елдердегі экономиканың бейресми секторының кеңдігімен қатар, ұлттық үкіметтердің мемлекеттік бюджеттерге қысым жасай отырып, дағдарысқа қарсы тұру әрекеттері қиындықтарын күшейтті. Қазақстан Үкіметі пандемия жағдайы елде орын алғаннан бері бірқатар шаралар қабылдап үлгерді. Денсаулық сақтау, қаржы және экономика саласында, әсіресе шағын кәсіпорындарды қолдауға бағытталған қысқа мерзімді шаралар қабылдады және халықаралық әріптестерден шұғыл көмек алды.

Пандемия жағдайында еліміз үшін денсаулық сақтау жөніндегі шараларды мұқият сақтауды және мүмкіндігінше тестілеу, қадағалау және бақылау стратегияларын пайдалануды, сондай-ақ кәсіпорындардың қызметін қайта бастау және қалпына келтіру барысында одан әрі экономикалық қолдау көрсетуді талап етеді. Сонымен қатар, ұзақ мерзімді перспективада қалпына келтіру және тұрақтылық үшін шешуші болатын іскерлік орта мен бәсекелестікке қатысты ұзақ уақытқа созылған құрылымдық реформалар енгізу қажеттігі туындайды.

COVID-19 пандемиясы аясында зерттеу жұмысын жүргізу қазіргі жағдайда өзектілікке ие. Әсіресе әлемдік экономикалық кеңістіктің ажырамас бір қатысушы болып отырған Қазақстан үшін пандемияның салдарын анықтап, экономикалық тұрғыда зерттеу ерекше назарды талап етеді. Әсіресе ел экономикасының басты шаруашылық жүргізуші субъектісі болып табылатын кәсіпорындардың пандемияға дейінгі жағдайын қалпына келтіріп, экономикалық өсуді тұрақтандыру үшін тиімді шаралар қабылдауды талап етеді. Әлемдік экономиканың дамыған елдерінің кәсіпорындарды басқарудағы жаңа төртінші индустриалды революция негізіндегі цифрлы технологияларды қолданудың нәтижелі тәжірибелерін басқару жүйесіне енгізудің тиімділігі жоғары деп білеміз.

Сол тұрғыда, біздің таңдалған «Covid-19 жағдайында кәсіпорындарды басқару» тақырыбы негізіндегі жобамыздың мақсаты – Қазақстанның пандемияға дейінгі және кейінгі экономикалық көрсеткіштеріне талдау жасай отырып, орын алған жағдайдың салдарларын шешу мақсатында кәсіпорындарды басқарудың сандық тәсілдері бойынша бірқатар ұсыныстарымызды ұсыну болып табылады.

COVID-19 пандемиясы жаһандық тұрғыда орын алғандықтан әлемдік экономиканың басты субъектілері болып табылатын халықаралық ұйымдардың баяндамалары мен даму бағдарламаларын зерттедік және жобаны жазу барысында ақпарат көзі ретінде пайдаландық. Соның ішінде Экономика Ұнтымақтастық Даму Ұйымының (ЭЫДҰ), Халықаралық Еңбек Ұйымының (ХЕҰ), Халықаралық Валюта Қорының (ХВҚ) және т.б. баяндамалары мен даму бағдарламалары, сонымен қатар шетелдік ғалымдардың зерттеу жұмыстары жоба мазмұнын жазуда негіз болды.

Мысалы, ЭЫДҰ-ның «Орталық Азия елдеріндегі COVID-19: салдары мен саяси шаралары» атты баяндамасында Орталық Азия елдеріндегі, соның ішінде Қазақстандағы жағдай баяндалып, дамудың басты перспективаларына баса назар аударылған [2].

ХЕҰ-ның «COVID-19 дағдарысы және денсаулық сақтау саласы» атты зерттеуінде әлемдік статистиканы қарастыра отырып, пандемияны алдын алудың нақты шаралары қарастырылып өткен [3].

ХВҚ-ның бірқатар баяндамаларында дамыған және дамушы елдердің экономикалық өсуіне сараптамалар жүргізіліп, бұрын орын алған дағдарыстық жағдайларға салыстырмалы талдаулар жүргізілген [4].

Делойт консалтинг және аудит саласында зерттеулер жүргізетін ірі халықаралық компаниясының маманы Дж. Килпатриктің «COVID-19-ға байланысты тәуекелдерді басқару» атты зерттеуінде әлем елдерінің экономикасына әсерін тигізген пандемияға байланысты туындаған тәуекелдер жөнінде баяндалып, жеке компаниялар үшін тәуекелдерді басқарудың әдістері мен шаралары ұсынылған [5].

Сонымен қатар, осы Делойт компаниясының жаһандық басқару жөніндегі тобының жетекшісі К.Стирдың мақаласында пандемия жағдайында кәсіпорындардың инвестициялық басқару әлеуеттіне ұзақ мерзімді әсер етуін зерттей келе, тәжірибелік тұрғыда алдын алу жолдары анықталған [6].

МакКинзи ғаламдық зерттеулер институтының зерттеулері де жоба мазмұнын жазуда ақпарат көзі ретінде қолданылды, Соның ішінде М. Стаплистің мақаласында пандемияның бизнеске әсері мен салдарын талдай отырып, бизнесте қалыптасқан тәуекелдердің алдын алу шараларына тоқталып өткен [7].

У. Маккибин мен Р. Фернандоның ғылыми зерттеу еңбегіндегі жалпы әлем бойынша, атап айтқанда дамыған елдер кәсіпорындары экономикасына пандемияның әсерлі салдары бағаланып, статистикалық жүйелі ақпараттар келтірілген [8].

К. Миллер зерттеу мақаласында пандемияның экономикалық салдарымен қатар, саяси салдарын толық зерттей отырып, дамыған елдер мен халықаралық ұйымдардың алдын алу шараларына баға берген [9].

К. Барвель мен Л. Грейди зерттеулерінде экономикалық саясаттың тиімді құралдарына мән беріп, соның ішінде елдің банктік жүйесіндегі монетарлық саясатты қайта қарастырудың маңыздылығына баса назар аударған [10].

Шетелдік ғалымдардың ғылыми еңбектері мен халықаралық ұйымдардың құжаттарын талдай отырып, әлемдік тұрғыдағы пандемияның салдарын шешуде экономиканы құрылымдаудың және мемлекеттік қолдаудың аса қажеттігін атап өтуге болады. Сол арқылы шетелдік тәжірибені қарастыра отырып, келесі бөлімде Қазақстанның жағдайын зерттеп және елдегі пандемия салдарын шешуде ұсыныстар ұсынып отырмыз.

Жобада тақырыптық материалды жүйелеу және құрылымдау негізінде кешенді талдау жасауға мүмкіндік беретін жүйелік, сондай-ақ таңдау, статистикалық, аналитикалық және сыни тәсілдер қолданылған. Жобаның мақсаты – әлемде орын алған пандемияның Қазақстан экономикасына тигізген салдарын анықтап, өз көзқарасымыз шегінде орын алған жағдайдың салдарларын шешу мақсатында кәсіпорындарды басқарудың сандық тәсілдері бойынша бірқатар ұсыныстарымызды ұсыну болғандықтан, келесідей сұрақтар алға тартылды: COVID-19 пандемиясы Қазақстанның экономикасына қаншалықты деңгейде әсер етті, пандемиямен күресу барысындағы ел билігінің қабылдаған шаралары туындаған мәселені қандай деңгейде шешіп жатыр, кәсіпорындардың пандемияға дейінгі және кейінгі жағдайы қандай және орын алған жағдайды алдын алуда шетелдік тәжірибені қолдану тиімді ме және т.б. Аталған сұрақтардың шешімін табу үшін контентті талдау әдісі қолданылды. Соның негізінде әртүрлі ақпарат көздерін (шетелдік әдебиеттер мен мақалалар, есептік құжаттар, статистикалық құжаттар, конференция материалдары, интернет парақшалар т.б.) жинақтап және талдау арқылы толық ақпаратқа қол жеткізілді.

Covid-19 әсерінен төтенше режим және карантиндік шаралардың енгізілуі Қазақстандағы кәсіпорындарға кері әсерін тигізді:

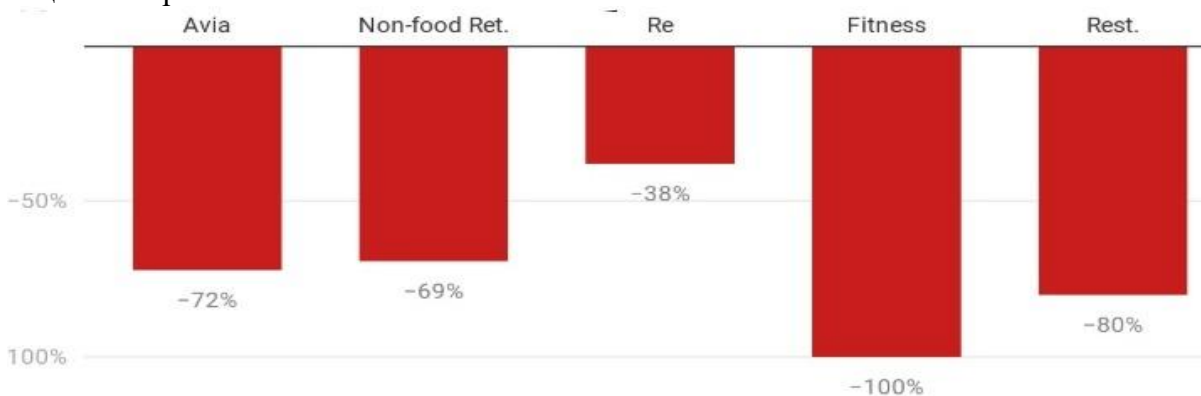
- шамамен 300 мың. экономикалық субъектілер өз қызметін қайта бастады. Ресми мәліметтерге сәйкес, ең көп зардап шеккен сауда, тамақтану және туристік салалардағы шағын және орта кәсіпорындарда 1,5 млн-нан астам адам жұмыс істейді.

- 1,6 миллионнан астам адам ақысыз демалыста болды;

- ЕДБ несиелері бар 14-15 мыңға жуық кәсіпкерлік субъектілері кейінге қалдыруға өтініш білдірді;

- 4,5 миллион адам 42 500 теңге көлемінде әлеуметтік төлем алды [11].

KPMG талдаушыларының зерттеуіне сәйкес, COVID-19 авиация, фитнес, мейрамхана және азық-түлік емес бөлшек сауда секторларындағы компаниялардың кірісіне ең көп әсер еткен.

Сурет- 1. Ең көп зардап шеккен секторлардағы кірістің өзгеруі [12].

Аталған салаларда ең көп қысқартулар жасалды. «Атамекен» АЭС-тің 814 кәсіпкер арасында жүргізген сауалнамасының нәтижелері бойынша қызметкерлердің көпшілігі жұмыстан шығарылды:

- туризм индустриясы - 21%, немесе 356 адам;

- орналастыру және тамақтану саласы - 19% немесе 320 адам;
- білім - 12%, немесе 199 адам [13].

Қысқа мерзімді көрсеткіштер. Коронавирус эпидемиясының салдарынан кем дегенде 1,5 миллион азамат ақысыз демалыста болды немесе жұмысынан айырылды. Ресми мәліметтерге сәйкес, ең көп зардап шеккен сауда, тамақтану және туристік салалардағы шағын және орта кәсіпорындарда 1,6 млн-нан астам адам жұмыс істейді. Сарапшылардың пікірінше, елде 300 000 ШОБ жұмысын тоқтатты.

Мемлекеттік бюджет. Қазіргі кезде өндіруші өнеркәсіп өніміне деген әлемдік сұраныстың және шикізат бағасының төмендеуі үкіметті 2020 жылға арналған мемлекеттік бюджетті қайта қарауға мәжбүр етті (Қазақстан Үкіметі, 2020 [11]). Бюджеттік шығыстарды 1,25 миллиард долларға қысқарту жоспарланған. 2020 жылдың бірінші тоқсанында карантиндік шараларды жүзеге асыру салық түсімдерінің төмендеуіне әкелді; Қазақстандағы бюджет тапшылығы ЖІӨ-нің -5,3% дейін көтеріледі деп күтілуде (ХВК, 2020 [22]).

Денсаулық сақтау шаралары. 16 наурызда Қазақстанда төтенше жағдай жарияланды, 11 мамырда жойылды. Үкімет шетел азаматтары үшін барлық шекараларды жауып тастады, алғашқы кезде ірі қалалар - Нұр-Сұлтан мен Алматыда, содан кейін Шымкентте және басқа облыстарда карантин енгізді және ішкі трафик қайта қалпына келтіріліп жатқанымен әуе, теміржол және автомобиль көлігін уақытша тоқтатты. Мемлекетте мектептер, қоғамдық орындар және өмірлік маңызы бар емес кәсіпорындар жабылды; қоғамдық көліктердің жұмыс уақыты да шектеулі болды. Қазіргі уақытта карантиндік шараларды абайлап жұмсарту бар - дүкендер қайта ашылуда. Жуырдағы жағдайлардың күшеюі үкіметті жергілікті бұқаралық ақпарат құралдарында әлеуметтік алшақтық пен оқшаулау шараларының маңыздылығын қайталауға мәжбүр етті. Үкімет барлық қоғамдық орындарда және көлікте маска кию туралы талап енгізді. Нұр-Сұлтанда жаңа аурухана салынып, жұмыс істей бастады; Жоспар - COVID-19-ға тексерілетін адамдардың санын күніне 25000 адамға дейін арттыру. Ресми статистикаға сәйкес, осы уақытқа дейін 662 мыңнан астам адам тестілеуден өткен.

Экономикалық қолдау шаралары. Үкімет дағдарысқа қарсы 10 миллиард АҚШ долларын құрайтын (4,4 триллион теңге немесе ЖІӨ-нің 9% -ы) жұмсартуға бағытталған шаралар пакетін әзірледі. Іс-шаралар бизнесті, ең алдымен ШОБ және үй шаруашылықтарын қолдауды көздейді. Экономикалық қолдау шаралары. Үкімет дағдарысқа қарсы 10 миллиард АҚШ долларын құрайтын (4,4 триллион теңге немесе ЖІӨ-нің 9% -ы) жұмсартуға бағытталған шаралар пакетін әзірледі. Іс-шаралар бизнесті, ең алдымен ШОБ және үй шаруашылықтарын қолдауды көздейді. Мемлекет әлеуметтік қорғау шараларын күшейтуді, оның ішінде жалақы мен жұмыссыздық бойынша жәрдемақы төлеуді субсидиялауды, әлеуметтік қорғалмаған санаттарға жататын азаматтарды азық-түлік себеттерімен қамтамасыз етуді қаржыландырады. Ресми статистикаға сәйкес, 1,6 миллионнан астам азамат пен 11,5 мың ШОБ жалпы сомасы 870 миллион АҚШ долларын құрайтын несиелер мен жаңа жеңілдетілген несиелер бойынша кейінге қалдырылған төлемдерді пайдаланды (360 млрд. теңге). Кәсіпорындарды қолдау өтімділікке, несиелік кепілдіктерге және уақытша салықтық жеңілдіктерге қатысты, олардың қызметін қолдауға және жұмыс орындарының сақталуына бағытталған, және оның ішінде 47 ішінара DAMU қоры арқылы жүзеге асырылады. Атап айтқанда, Мемлекеттік әлеуметтік қор сақтандыру төтенше жағдай аяқталғанға дейін ақысыз демалыста жүрген МХБ жұмысшыларына компаниялар арқылы жалақы төлеуге субсидиялар ұсынды.

Covid-19 коронавирусы ресми түрде пандемия деп жарияланды. Денсаулық сақтау үшін де, бүкіл қоғам үшін де төтенше жағдай планетаның барлық тұрғындарына үлкен қауіп төндіреді. Бүгінгі таңда Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДСҰ) жаһандық қауіпті "өте жоғары" деңгейге көтерді, осылайша адамзат үшін бұл проблеманың маңыздылығын растады.

Бүгінде адамдардың, соның ішінде олардың жұмыс орындарындағы денсаулығы мен қауіпсіздігін қорғау бірінші орынға шығады. Компания басшыларына маңызды бизнес-процестердің үздіксіздігін қамтамасыз ете отырып, жедел шешім қабылдау және өз персоналын қорғау және қолдау бойынша шараларды дереу іске асыру маңызды.

Негізгі мәселе – сіздің қызметкерлеріңіз сізге сенгісі келеді. Егер олар басшылық олардың әрқайсысына, қоғамдастыққа және жалпы адамзатқа қамқорлық жасайды деп сенсе, олар сізге сенеді.

Қамқорлықты көрсетуден басқа, сіз менеджер ретінде сіздің жоспарыңыз бар екенін көрсетуіңіз керек. Сіз бәрін білудің қажеті жоқ, бірақ шешім қабылдау механизмін көрсетуіңіз керек. Не болып жатқанын алдын-ала болжай алатын және жай ғана жауап бере алмайтын менеджерлер тұрақсыздық кезеңінде қызметкерлердің жағдайын жеңілдетуге қабілетті.

Сенімділікті қалыптастырудың негізі менеджерлердің өз қызметкерлерінің табиғи, психикалық және эмоционалды қажеттіліктерін қанағаттандыру қабілеті болып табылады. Барлық осы қажеттіліктер бірдей маңызды болғанымен, маңыздылық дәрежесі бойынша белгілі бір бөлу бар.

COVID-19 пандемиясы қысқа мерзімді дағдарыс емес. Оның қызметкерлермен жұмыс істеуге және ұйымдағы жеткізілім тізбегінің жұмысына әсері ұзақ мерзімді болады. Сондықтан болашақта проблемаларға тиімді қарсы тұру үшін бизнес құндылықтар тізбегінде ұзақ мерзімді тұрақтылықты арттыру керек.

Бұл жеткізілім тізбегін басқарудың кешенді тәсілін қажет етеді. Компаниялар болашақта дағдарыстардан өздерін қорғау үшін жеткілікті икемділікке ие болуы керек. Сондай-ақ, олар тәуекелдерді жедел және икемді басқару үшін қажетті құралдармен сенімді жүйені құру туралы ойлануы керек. Соңғысы қолданбалы аналитикаға, жасанды интеллект пен машиналық оқытуға қол жеткізуді ұсынатын платформаларды қолдана отырып, технологиялық шешім болуы керек. Бұл ретте жеткізілімдердің бүкіл тізбегі бойынша толассыз ашықтықты қамтамасыз ету қажет. Ұзақ мерзімді перспективада қандай да бір тәуекелдерге байланысты жағдайларға ден қою дәстүрлі жұмыс стандарттарының ажырамас бөлігі болуға тиіс.

Жасыратыны жоқ пандемия әсерінен әлемдік экономика тұтасымен өзгерді. Кейбір компаниялар дағдарысқа ұшырап, толығымен тоқтап қалды. Бірақ қазіргі жағдайдан қалай пайда көруге болады? Қандай процестерді дамыту керек және қандай инвестициялардан бас тарту керек деген сұрақтардың жауабын табу үшін шетелдік зерттеулерді қарастыра отырып, ұсыныстарымызды беріп отырмыз.

PwC консалтингтік агенттігі 43 елдегі дағдарыстан шыққан 2084 компанияға сауалнама жүргізді және бүгінгі таңда бизнестің көзқарасы бағытталуы тиіс бес негізгі бағытты анықтады:

Дағдарысқа қарсы менеджмент — бұл тәжірибе, ең құзыретті және икемді компаниялар аман қалады. 69% - ында дағдарыс жағдайында жұмыс тәжірибесі болған, респонденттердің 53% - ы алдыңғы тәжірибе бүгінде іс-қимыл жасау үшін қажетті дағдыларды алуға мүмкіндік берді дейді. Бұл ретте көшбасшылардың 74% бетбұрыс сәттерінде сыртқы мамандардың көмегіне жүгінеді, өйткені сараптамалық білімнің болмауы "құлдырау" белгілерін түсінбеушілік, тәуекелдерді бағалау және жаңа мүмкіндіктерді іздестіру үшін жоғалған уақыт қаупін төндіреді. Сондықтан шығындарды азайту және өзгерістерге бейімделу үшін мамандарды тарту оңтайлы шешім болады.

Дағдарысты басқару үшін кім жауап беруі керек? Дағдарысты "иеленетіндерді" анықтаңыз: Басқарма мүшелері мен бөлім басшылары тиісті рөлдердің орындалуына жауап беруі керек — дайындық, жауап беру, қалпына келтіру, байланыс. Бұл өзара әрекеттестікте даулы шешімдерді шешуге және басымдықтарды белгілеуге көшбасшының қатысуы өте маңызды. Қазір қандай өзгерістер болмасын, бір нәрсе анық – сізге covid 19-дан кейін әрекет ету стратегиясы қажет қазір жасалуы мүмкін ең жаман нәрсе-проблемаларды байқамау, бәрі өтеді және ештеңе өзгермейді деп күту. Не болып

жатқанына назар аударыңыз, жағдайды талдаңыз және сценарийлердің бірнеше түрін модельдеңіз: теріс, орташа және оң. Осылайша сіз оқиғаларды болжауды және әрекеттерді түзету кезінде жедел әрекет етуді қамтамасыз етесіз.

Қаржыны қайта бөлу іскерлік белсенділік бәсеңдеген сайын, көптеген салалар кірістің төмендеуін байқайды. Ақша ағындарын басқару өте маңызды. Пандемияның қаржылық жағдайға әсерін бағалаңыз және оны қайта қарастырыңыз нарықтың өзгеруі кезінде ақшаны сақтау және құру үшін пайдалануға болатын қаржылық және операциялық тетіктерді анықтаңыз ықтимал трансформацияға икемді жауап беру жолдарын жасаңыз клиенттердің талаптарын қанағаттандыру үшін қажетті ресурстарды бөліңіз,

Адами ресурстарды басқару жаңартылған жағдайда тиімді жұмыс процестерін құру кезінде қызметкерлер ерекше назар аударуды қажет етеді:

– кадрлық саясат стратегиясын қайта қарау;

– қызметкерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз етіңіз және қызметкерлердің денсаулығына төнетін қатерлерді жойыңыз қашықтықтан жұмыс істеу мүмкіндігін кеңейтіңіз;

– бақылаудың және қызметкерлермен өзара іс-қимылдың жаңа процестерін ретке келтіріңіз қызметкерлермен іс-қимыл жоспары туралы ашық сөйлесіңіз.

Байланыс белгісіздік кезеңін жеңуге мүмкіндік береді және дұрыс шешім қабылдауды ынталандырады, тіпті егер қызметкерлер ешқашан дағдарыс режиміне ауыспаса да жергілікті мәселелерді шешуге тәжірибелі әріптестерді тарту, клиенттермен, серіктестермен және басқа да мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу ережелерін қайта қарау білім мен тәжірибенің ашық алмасуын ынталандыру, қызметкерлерді эксперименттерге тарту және перспективаларды іздеу

Операциялық қызмет. Covid-19 індетінің салдарын бағалау және модельдеу қиын, кез-келген болжам оқиғалардың дамуын болжауға тырысады. Бірақ әлемдік сценарийлерді түсіну бизнеске өз шешімдерін құрылымдауға көмектеседі.

Әлемдегі ең ірі әуекомпаниялардың бірін басқаратын Emirates тобы, коронавирус пандемиясы жағдайында рейстерге сұраныстың аздығына байланысты 30 000 қызметкерін жұмыстан босатуды қарастыруда.

Блумберг рейстерге бұрын-соңды болмаған сұраныстың азаюына байланысты авиакомпания қазіргі уақытта күрделі дағдарысты бастан кешіп жатқанын атап өтті. Халықаралық әуе көлігі қауымдастығының мәліметтері бойынша, бүкіл әлемдегі авиакомпаниялар 2020 жылы шамамен 314 миллиард доллар шығынға ұшырайды.

Эмираттар саяхат кезінде коронавирусты жұқтырған жолаушылардың емделуіне және карантинге ақша төлеуге уәде береді

Тасымалдаушы емделу ақысын 150 мың еуроға дейін төлеуге және қызмет сыныбына қарамастан, 2020 жылдың 30 қазанына дейін БАӘ-ге ұшатындардың барлығына екі апталық оқшауланудың әр күні үшін 100 еуро төлеуге уәде береді [14].

Өткен жылы Дубайға 250 000-нан астам австралиялықтар келді, бұл көбінесе екі авиакомпанияның да желілерінің жақындасуын көрсетеді. Америка Құрама Штаттарында өсіп келе жатқан Emirates желісін қолдайтын тағы бір өзара тиімді серіктестік - бұл JetBlue серіктестігі, ол екі жақты кодирование келісіміне дейін жетті, бұл жолаушыларға АҚШ қақпаларынан тыс жерлерде JetBlue қызмет ететін 60-тан астам қалаларға қосылуға мүмкіндік береді.

Кризистік жағдайдан шығу үшін компанияға ұсынылатын кеңестер:

COVID-19 салдарынан көптеген авиакомпаниялар кризистік жағдаларды бастан кешуде және карантиндік жағдайларсебебінен жолаушылардың саны қысқаруда, ал бұл шәйкесінше компанияның қаржылық жағдайына тікелей кері әсерін тигізуде.

Emirates компаниясының ескі ұшақтарын жүк тасымалдау жағдайына пайдалана отырып, кризистік жағдайды жеңілдете аламыз, бұл компанияның нарықта ары қарай өмір сүруіне көмектеседі

Ескі ұшақтарды қосалқы бөлшектерге сату да пайда алып келеді. Дегенмен, Emirates үшін бөлшектерді сатып алушыларды табу өте қиын болады.

Көріп отырғаныңыздай, Emirates-тің кризистен шығуына және қаржылық жағдайын қалпына келтіруге арналған нұсқалар өте аз. Өзірге авиакомпания ештеңе істей алмайды, тек оқиғалардың дамуын қадағалай алады – пандемия бізге не әкелгені белгілі болғанға дейін.

Airbus атқарушы директоры Гуилла Фори ірі ұшақтарға сұраныс 2023-2025 жылдарға дейін оралмауы мүмкін деп санайды.

❖ "жоспарлау және әрекет ету" қағидаты бойынша жалпы басқару орталығын құру. Ұйымның барлық бөлімшелерінен және жұмысшылардың барлық түрлерінен кері байланыс жинау керек.

❖ адамдарды қажетсіз жұмыс пен функционалдық міндеттерден құтқару керек деп есептеймін. Адамдар өздерінің негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыру және өздерінің жалақысы туралы алаңдағанда, бастысы-ресурстарды дұрыс бөлу.

❖ жауапты нұсқаулық-бұл көбейтуге болатын формула. Оны қолданыңыз. Оны зерттеп, барлық деңгейдегі басшыларға келесі бес элементті қолдануға үйрету: мүдделі тараптардың қатысуы, эмоционалдылық пен түйсігі, миссиясы мен мақсаты, технологиялар мен инновациялар, ақыл-ой қабілеттері мен түсініктері.

❖ иерархияны алып тастаңыз. Егер сіз кросс-функционалды икемді командаларда жұмыс істеуге дағдыланбаған болсаңыз, қазір оны жасаудың уақыты келді. Сіз жеке құрылымдық бөлімшелердің схемасын қолдана отырып нәтижеге қол жеткізе алмайсыз.

❖ өзіңізді көшбасшы ретінде көрсеткен, жанашырлық пен қамқорлық көрсете алатын ең көрнекті көшбасшылардың лауазымын арттыру керек. Қызметкерлер осы қиын уақытта "күресті" басқаруға сенетіндерді еске алады. Бұл адамдардың мәлімдемелері тек дана шешімдер ғана емес, сонымен бірге жанашырлық пен қамқорлықты да көрсететініне көз жеткізіңіз.

❖ компанияның мақсаттары мен құндылықтарын барлық коммуникацияларыңыз бен бастамаларыңызға тарату керек. Жалпы мақсат пен құндылықтар – бұл қызметкерлерге қазір өте қажет болатын қарым-қатынас сезімін тудырады. Карантин мен әлеуметтік алыстау жағдайында қызметкерлер бірлікті сезінуі керек.

❖ менеджерлерді бірізді байланыс жүйесіне біріктіру керек. Негізгі принциптермен және нақты тоналдылықпен нақты байланыс менеджментін жасау. Ұйым басшыларының айтқандарының бәрін синхрондандыру.

❖ байланыс орталығын басқаруды жақсарту: деректер және жұмыс процесі талдау. Клиенттердің қажеттіліктері мен қолдауын қанағаттандыру үшін икемді, жедел және заманауи тәсіл жасау үшін деректер мен аналитиканы қолдану. Тұтынушыларды қолдаудың басымдықтары мен реттілігін өзгертіңіз, осылайша ең маңызды қажеттіліктер бірінші кезекте қанағаттандырылады, ал сыни емес байланыстар сандық түрге ауысады.

❖ өзгерістерді басқару жоспарын, соның ішінде қызметкерлерді жаңа ортада топ мүшелерімен және басшылармен байланыс орнатудың негізгі технологияларын қабылдауға және пайдалануға ынталандыруға, сондай-ақ ішкі корпоративтік жиналыстар мен тіпті ауқымды сыртқы іс-шаралар өткізуге бағытталған басқару жүйесін жасаңыз.

SGS компаниясы ұйымдарға пандемия кезінде де, ол аяқталғаннан кейін де осы қиындықтарды жеңуге және бизнестің үздіксіздігін қамтамасыз етуге көмектесетін мамандандырылған қызметтер пакетін жасады.

Қызметті қалыпқа келтіру жолы ағымдағы тәуекелдерді түсінуден және болашақта проблемалық жағдайлардың алдын алу үшін шараларды жоспарлаудан басталады.

Карантиннен кейін қызметті қалпына келтіру қажет-қызметкерлерді үйден оқшаулаудан шығару, жұмыс орындарын жаңа ережелерге сәйкес жабдықтау, санитария

мен гигиена тұрғысынан барлық сақтық шараларын ескере отырып, жұмысты қайта бастау, тұтынушылардың "мұнда қауіпсіз" екендігіне сенімін қамтамасыз ету.

Карантин кезеңінде өз қызметін үзбеген кәсіпорындар үшін форс-мажорлық процестерді күнделікті өмірге көшіру, бизнесті Жаңа шындықта дамыту үшін тұрақтылыққа ие болу маңызды.

SGS ҚАЛАЙ КӨМЕКТЕСЕ АЛАДЫ?

SGS жаңа контекстке кірігу және болашақта іркілістердің пайда болуының алдын алу үшін бизнесті гигиена және қауіпсіздік мәселелерін шешуге, операциялық қызметті қалпына келтіруге және бизнес-процестерге өзгерістер енгізуге көмектесетін жаңа жағдайларға бейімдеу бойынша бірқатар қызметтер әзірледі.

Бүгінгі таңда көптеген жеткізушілері бар кәсіпорындар үшін коронавирустық дағдарысқа қарамастан, олар жеткізілім тізбегі бойынша серіктестеріне сене алатындығына және тосын жағдайлардан сақтандырылатынына сенімді болу өте маңызды. Бұл үлкен филиалдық желісі бар компанияларға да қатысты.

Өндірістің үздіксіздігі аудиті сіздің жеткізушілеріңіз бен филиалдарыңыздың процестердегі іркілістерді барынша азайту үшін карантиннен шығу бойынша операциялық қызметті қайта бастауға толық дайын екендігіне көз жеткізуге мүмкіндік береді.

Бұл аудит келесі элементтерді қамтиды:

– басқарудың физикалық шараларын тексеру;

– менеджмент жүйесінің аудиті.

Аудит нәтижелері бойынша мынадай ақпаратты қамтитын есеп ұсынылады:

– Компания саясаты мен шарттық қатынастарды, персоналға, өндіріске, жеткізілім тізбегі мен жабдыққа қатысты рәсімдерді талдау;

– Өндірісті ұлғайту үшін қабылданған шаралар қызметкерлердің сапасына немесе құқықтарына нұқсан келтіре ме?

– Қосалқы мердігерлік жұмыстар кезіндегі бақылау шаралары;

– Қауіпсіздікті және сақтауды ұйымдастыру;

– Клиенттерге өнімді уақтылы жөнелту мүмкіндігі.

Өндіріс үшін өте маңызды жабдық жұмыс істей ме, бизнеске теріс әсерді азайту үшін осы жабдықты бұзу немесе тоқтату қаупі БАҚЫЛАУДА ма

Осылайша, тапсырыс беруші өзінің жеткізушілер пулын диагностикалауға, оларды өндірудің тұрақтылығы және белгілі бір жеткізушімен ынтымақтастық тәуекелдерінің болуы туралы түсінік алуға мүмкіндік алады. Ал орталық офис өзінің филиалдық желісінің жұмыс қабілеттілігін тексеруге мүмкіндік алады.

Covid-19 таралу қаупін сақтау жағдайында ұйымдар персоналды, клиенттерді, жеткізушілерді, мердігерлерді эпидемияға қарсы тиімді қорғауды қамтамасыз етуге арналған іс-шаралар кешенін әзірлеп, құжаттауы керек.

Денсаулық сақтау және қауіпсіздік саласында мол тәжірибеге ие бола отырып, SGS сіздің ұйымыңыздың қажеттіліктері мен ерекшеліктеріне жауап беретін жергілікті нормативтік құжаттама пакетін әзірлеу бойынша консультациялық көмек көрсетеді. Бұл ретте респотребнадзордың коронавирустық пандемия жағдайында жұмысты ұйымдастыру жөніндегі үздік әлемдік тәжірибелері мен салалық әдістемелік ұсынымдары ескеріледі.

Консультациялық сүйемелдеу барысында біз келесі құжаттарды дайындау және түзету/өзектендіруге қажеттілікті бағалаймыз және көмектесеміз:

– ішкі стандарттар,

– өкімдік құжаттар,

– Нұсқаулық,

– операциялық рәсімдер,

– іс-шаралар жоспарлары,

– чек-парақтар.

Нәтижесінде сіз заңнамалық талаптарға сәйкес келетін және тексерілген тәжірибелерге негізделген эпидемияға қарсы қорғаудың тиімді жүйесін құрасыз.

Жаңа заңнама және мемлекеттік органдардың ұсынымдары компаниялардан олардың жұмысын ұйымдастыруда өзгерістерді талап етеді. Жаңа жағдайларда жұмысқа дайындық аудиті ұйымның ұсынылған талаптарды орындайтынына, қажетті процестер мен рәсімдерді әзірлегеніне және оларды барлық деңгейлерде сәтті енгізгеніне сенімділік береді.

Бұл аудит Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДҰ) ұсынымдарына сәйкес гигиена саласындағы рәсімдерді, әлеуметтік алыстатуды қамтамасыз ету жөніндегі шараларды және басқару шараларын қамтитын эпидемияға қарсы қорғау жүйесінің болуын тексеруге бағытталған.

Өндірістік емес объектілер үшін аудит саласына мынадай параметрлерді тексеру кіреді:

- Басшылық тарапынан іске асыруға бейілділік, тартымдылық және қатысу;
- Физикалық бақылау шаралары;
- Гигиена, жеке қорғаныс құралдары (ЖҚК) және персоналды қорғау;
- Әлеуметтік алыстау және ауру туралы есеп беру;
- Мүкәммалды, жабдықты және байланыс беттерін жинау және санитариялық

өңдеу жөніндегі саясат;

- Вирустың кросс-инфекциясының қосымша алдын-алу;
- Дағдарысты басқару және бизнестің үздіксіздігін жоспарлау.

Өндірістік кәсіпорындар үшін келесі параметрлерді тексеруді қамтитын қосымша модуль қарастырылған:

- Сапа менеджменті жүйесі және оның жұмыс қабілеттілігін бақылау
- Технологиялық процесті басқару және өнімді кері қайтарып алу
- ЕҚ және ӨҚ жүйесі, Еңбек медицинасы шеңберіндегі өндірістік санитария
- Зиянкестермен күресу
- Өндірістік алаңның қауіпсіздігі / төтенше жағдайларға дайындық

Жаңа жағдайларда жұмысқа әзірлік аудиті ұйымда бақылаудың тиісті шаралары енгізілгеніне сенімділік бере отырып, қызметкерлер, клиенттер және келушілер үшін қауіпсіз ортаның бар екендігіне көз жеткізуге мүмкіндік береді.

Азық-түлік кәсіпорындарына арналған covid-19 аудиті

Пандемия жағдайында азық-түлік секторының қажеттіліктеріне жауап беру үшін SGS азық-түлік тізбегіндегі қызметкерлерді, клиенттерді және тұтынушыларды қорғауды қамтамасыз ететін қауіпсіздік стандарттарына сәйкестікті тексерудің арнайы бағдарламасын жасады.

Бұл бағдарлама Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДҰ) ұсынымдарына, сондай-ақ ұлттық және жергілікті талаптарды қоса алғанда, басқа да реттеуші органдардың ұсынымдарына негізделген. Бұл сізге қажетті шаралардың бар екендігіне сенімді болуға мүмкіндік береді және клиенттерге COVID-19 қауіпсіздік шаралары бағдарламасына сәйкес SGS аудитінен өткендігі туралы сертификат түрінде тәуелсіз бағалау нәтижесін көрсетеді.

Бағдарлама барлық негізгі элементтерді қамтиды, мысалы:

- Басшылық тарапынан іске асыруға бейілділік, тартымдылық және қатысу;
- Қызметкерлердің GMP практикасын сақтауы;
- Әлеуметтік алыстау және ауру туралы есеп беру;
- Мүкәммалды, жабдықты және байланыс беттерін жинау және санитариялық

өңдеу жөніндегі саясат;

- Вирустың кросс-инфекциясының қосымша алдын-алу;
- Дағдарысты басқару және бизнестің үздіксіздігін жоспарлау.

Бұл бағдарлама әртүрлі нұсқаларда жүзеге асырылуы мүмкін:

–Аудитордың алаңға баруымен толықтырылған қашықтықтан әдістерді қолдана отырып, жеке аудит нысанында;

–Gfsi (FSSC, BRCGS, IFS және т. б.) сертификаттау схемаларының кез келгені немесе басқа сертификаттау схемасы (ISO 22000, ISO 9001, HACCP, GMP және т. б.) бойынша аудитке қосымша ретінде);

–Алаңда өткізілетін кез келген басқа SGS аудитінің құрамында.

Осы бағдарламаның шеңберінде өткізілуі мүмкін:

–уақыт сәтіне сәйкестік сертификатын берумен бір жолғы аудит;

–бастапқы аудиттің кейінгі инспекциялық тексерістері бар, олар сәйкестікті тұрақты түрде сақтауды куәландыратын сертификаттар алуға мүмкіндік береді [15].

Кәсіпкерлер әрекет етуден аурудың салдарын жоюға көшкен сайын, клиенттермен өзара әрекеттесу стратегиялары басты назарда болады: цифрлық қайта құру мерзімдерін қайта қарау, өйткені қашықтан жұмыс істеуге көшу және онлайн-арналардағы өзара әрекеттесу кадрларды жоспарлаудағы олқылықтарды және бағдарламалық жасақтама қызметкерлерінің біліктілігін арттыру қажеттілігін анықтайды.

Нарықтағы өзгерістерге және бәсекелестердің іс-әрекеттеріне назар аударыңыз тіпті үзіліс кезінде клиенттермен байланысыңыз, өзіңізді еске түсіріңіз, брендпен байланысу үшін ақпараттық себептер:

- әлеуметтік желілерде белсенділікті жүргізіңіз, пайдалы ақпаратты жіберіп алмаңыз, сатудың жаңа арналарының іске қосылуын, сауда нүктелерінің ашылу күнін және т.б. құлақтандырыңыз.

- күтулерді зерттеу және инновацияларды тестілеу үлкен шығындарды болдырмауға және тиімді шешімдерді анықтауға көмектеседі.

- қазіргі жағдайда тұтынушыға назар аудару өте маңызды және клиенттің пікірі туралы ақпаратқа ие адам нарықты иеленеді.

- қызмет үзілістерін жойыңыз және қызметтерді үздіксіз ұсынуға тырысыңыз.

- бүгінгі таңда брендпен өзара әрекеттесу тәжірибесі болашақта клиенттердің адалдығын қалыптастырады.

Covid-19 пандемиясы жаһандық тұрғыда орын алып, барлық елдердің экономикасына айтарлықтай әсер етіп отыр. Сол тұрғыда пандемияның еліміздің саяси-экономикалық жағдайына тигізген салдарын анықтай отырып, ел экономикасының негізгі шаруашылық жүргізуші субъектілері болып табылатын кәсіпорындардың қызметтерін қайта жандандыру үшін дамыған елдердің тәжірибесін мысалға ала отырып, тиімді болып табылатын бірқатар ұсыныстарымызды ұсынып өттік. Атап айтқанда, дағдарысқа қарсы менеджмент жүйесін енгізу, алдын ала қорғау шараларын әзірлеу және құжаттау, жаңа жағдайларда жұмысқа дайындық аудитін енгізу және кәсіпорын стратегиясы қайта қарастыру, цифрлы технологиялық мүмкіндіктерді қолдану аясын кеңейту және т.б.

Дағдарыс ұйымның әр қабатына еніп, ішкі және сыртқы процестерге әсер ететін ерекше салдарларды қалыптастырады. Біздің ойымызша, ағымдағы жағдайдың кез келген кәсіпорынға қандай әсер ететінін түсіну және салдардың алдын алу және азайту үшін іс — шаралар жоспарын құру тұрақтандырудың ажырамас бөлігі болып табылады. Сол себепті осы салада мемлекеттік қолдау мен алдын алу шараларын енгізе отырып, нәтижелі түрде қолдану басты мақсат деп білеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. World Economic Outlook Databases (WEO) <https://www.imf.org/en/Data>
2. COVID-19 crisis response in Central Asia//

<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-central-asia-5305f172/>

3. COVID-19 and informal economy: Immediate responses and policy challenges https://www.ilo.org/global/topics/employment-promotion/informal-economy/publications/WCMS_743623/lang--en/index.htm
4. GLOBAL FINANCIAL STABILITY REPORT June 2020 <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2020/06/25/global-financial-stability-report-june-2020-update>
5. Kilpatrick J. Managing supply chain risk and disruption. https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ca/Documents/finance/Supply-Chain_POV_EN_FINAL-AODA.pdf
6. Stier C. Understanding the sector impact of Covid-19// Investment Management, April 13, 2020 <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/about-deloitte/articles/covid-19/covid-19-impact-on-the-investment-management-sector.html>
7. Mark Staples. COVID-19: Implications for business. November 11, 2020 <https://www.mckinsey.com/business-functions/risk/our-insights/covid-19-implications-for-business>
8. Mckibbin W., Fernando R. The economic impact of COVID-19 https://www.researchgate.net/publication/339780440_The_economic_impact_of_COVID-19
9. Miller C. COVID-19 Crisis: Political and Economic Aftershocks <https://www.fpri.org/article/2020/03/covid-19-crisis-political-and-economic-aftershocks/>
10. Barwell, C. and L. Grady, (2020), “COVID-19 crisis: Fiscal policy should lead and the Bank of England should follow for the duration of the crisis” (<https://voxeu.org/article/covid-19-crisis-fiscal-policy-should-lead-and-bank-england-should-follow>)
11. <https://forbes.kz/trend/52>
12. Cyber-1: <https://home.kpmg/kz>
13. atameken.kz
14. <https://www.tourdom.ru/news/emirates-obeshchaet-platit-za-lechenie-i-karantin-passazhirov-zarazivshikhsya-koronavirusom-v-putesh.html>
15. <https://www.sgs.ru/ru-ru/news/2020/04/kompaniya-sgs-prinimaet-uchastie-v-razrabotke-vakciny-protiv-koronavirusnoj-infekcii-covid19>
16. Anderson, M., McKee, M., Mossialos, E., 2020a. Developing a sustainable exit strategy for COVID-19: health, economic and public policy implications. *J R Soc Med* 113, 176-178.
17. Anderson, R.M., Heesterbeek, H., Klinkenberg, D., Hollingsworth, T.D., 2020b. How will country-based mitigation measures influence the course of the COVID-19 epidemic? *Lancet* 395, 931-934.
18. CDC, Accessed on August 18th 2020. Available from: <https://www.cdc.gov/nonpharmaceuticalinterventions/>.
19. WHO, 2020. WHO/Europe advice for gradual easing of COVID-19 measures. Available from: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/who-europe-advice-for-gradual-easing-of-covid-19-measures>.
20. Sheikh, A., Sheikh, A., Sheikh, Z., Dhami, S., Sridhar, D., 2020. What's the way out? Potential exit strategies from the COVID-19 lockdown. *J Glob Health* 10, 010370
21. Scala A, S.A., Brugnoli E, Cinelli M, Quattrocioni W, Pammolli F., 2020. Time, Space and Social Interactions: Exit Mechanisms for the Covid-19 Epidemics. Available from: <https://arxiv.org/abs/200404608>.
22. Jordà, Ò., S. R. Singh, and A. M. Taylor. 2020. “Longer-Run Economic Consequences of Pandemics.” *Covid Economics: Vetted and Real-Time Papers* 1 (April 3): 1–15
23. Barajas, A., R. Chami, C. Fullenkamp, and A. Garg. 2010. “The Global Financial Crisis and Workers’ Remittances to Africa: What’s the Damage?” *Journal of African Development* 12 (1): 73–96

24. Kupferschmidt, K., 2020. The lockdowns worked-but what comes next? Science 368, 218-219
25. Hoertel, N., Blachier, M., Blanco, C., Olfson, M., Massetti, M., Rico, M.S., Limosin, F., Leleu, H., 2020. Lockdown exit strategies and risk of a second epidemic peak: a stochastic agent-based model of SARS-CoV-2 epidemic in France. 2020.2004.2030.20086264.
26. Alt, J., I. Preston, and L. Sibiet. 2010. "The Political Economy of Tax Policy." In Dimensions of Tax Design, edited by S. Adam and others. Oxford: Oxford University Press.
27. Gibney, E., 2020. Whose coronavirus strategy worked best? Scientists hunt most effective policies. Nature 581, 15-16.
28. Esposito, S., Principi, N., 2020. School Closure During the Coronavirus Disease 2019 (COVID19) Pandemic: An Effective Intervention at the Global Level? JAMA Pediatr.
29. Arksey H, O' Malley, 2005. Scoping studies: towards a methodological framework. Int J Soc Res Methodol 8, 19-32.
30. International Monetary Fund (IMF). 2020. Fiscal Monitor: Policies to Support People during the COVID-19 Pandemic. Washington, DC, April.

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ КӨМЕГІМЕН ЕЛДІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ ҚАРҚЫНЫН ЖЕДЕЛДЕТУ

Бисеева Аружан Батырқызы

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы қ.

E-mail: aruka_00_b@mail.ru

Аңдатпа

Цифрлық трансформация процестерін жеделдету Қазақстанға цифрландыру бойынша әлемдік көшбасшылар деңгейіне жетуге және елдің экономикалық дамуын жеделдету үшін қажетті технологиялық жетістікке қол жеткізуге мүмкіндік береді. Мұндай тұжырымды ҚР Үкіметі жанындағы Аналитикалық орталықтың Цифрлық экономика жобалық кеңсесінің сарапшылары «Индустриалды ҚР цифрлық индустриясы - 2018» конференциясында айтты.

Құжатта цифрлық трансформация процестерін жеделдету, олардың стратегиялық деңгейде басымдыққа ие болуы ҚР цифрландыру бойынша әлемдік көшбасшылар деңгейіне жетуіне және елдің экономикалық дамуын жеделдету үшін қажетті технологиялық жетістікке қол жеткізуге мүмкіндік беретіні баса айтылған.

Тірек сөздер: Цифрлық трансформация, цифрландыру, Индустриалды Қазақстан, цифрлы экономика.

Аннотация

Ускорение процесса цифровой трансформации позволит Казахстану выйти на уровень мировых лидеров цифровизации и достичь технологического прогресса, необходимого для ускорения экономического развития страны. К такому выводу пришли эксперты Проектного офиса цифровой экономики Аналитического центра при Правительстве Республики Казахстан на конференции «Промышленная цифровая индустрия Республики Казахстан - 2018».

В документе подчеркивается, что ускорение процессов цифровой трансформации, их приоритетность на стратегическом уровне позволит Казахстану выйти на уровень мировых лидеров цифровизации и добиться необходимого технологического прогресса для ускорения экономического развития страны.

Ключевые слова: Цифровая трансформация, цифровизация, Индустриальный Казахстан, цифровая экономика.

Annotation